

ATÖLYE KİTABI

SOSYAL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ REHBERİ

Yazarlar

Prof. Dr. Erdal AKDEVE

Prof. Dr. Çetin ÖNDER

Dr. Ülkü Neslihan AKTAŞ

Arş. Gör. Bengü ÖZTAN KÖRÜN

Arş. Gör. Mustafa OKAY

ASBÜSiM
ANKARA SOSYAL BİLİMLERİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL İNOVASYON MERKEZİ

**Sosyal
İnovasyon
Ajansı**

ATÖLYE KİTABI

SOSYAL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ • REHBERİ

Sosyal Etki Değerlendirmesi Rehberi

Konya Büyükşehir Belediyesi

Kültür Yayınları

KÜLTÜR A. .

ISBN

978-605-389-778-1

E-ISBN:

978-605-389-780-4

Yazarlar

Prof. Dr. Erdal AKDEVE

Prof. Dr.  etin ÖNDER

Dr. Ülkü Neslihan AKTA 

Ar . G r. Bengü ÖZTAN K R N

Ar . G r. Mustafa OKAY

Son Okuma

Adem MENEK EOęLU

Tasarım

Aylin ÖZKAN NEęi 

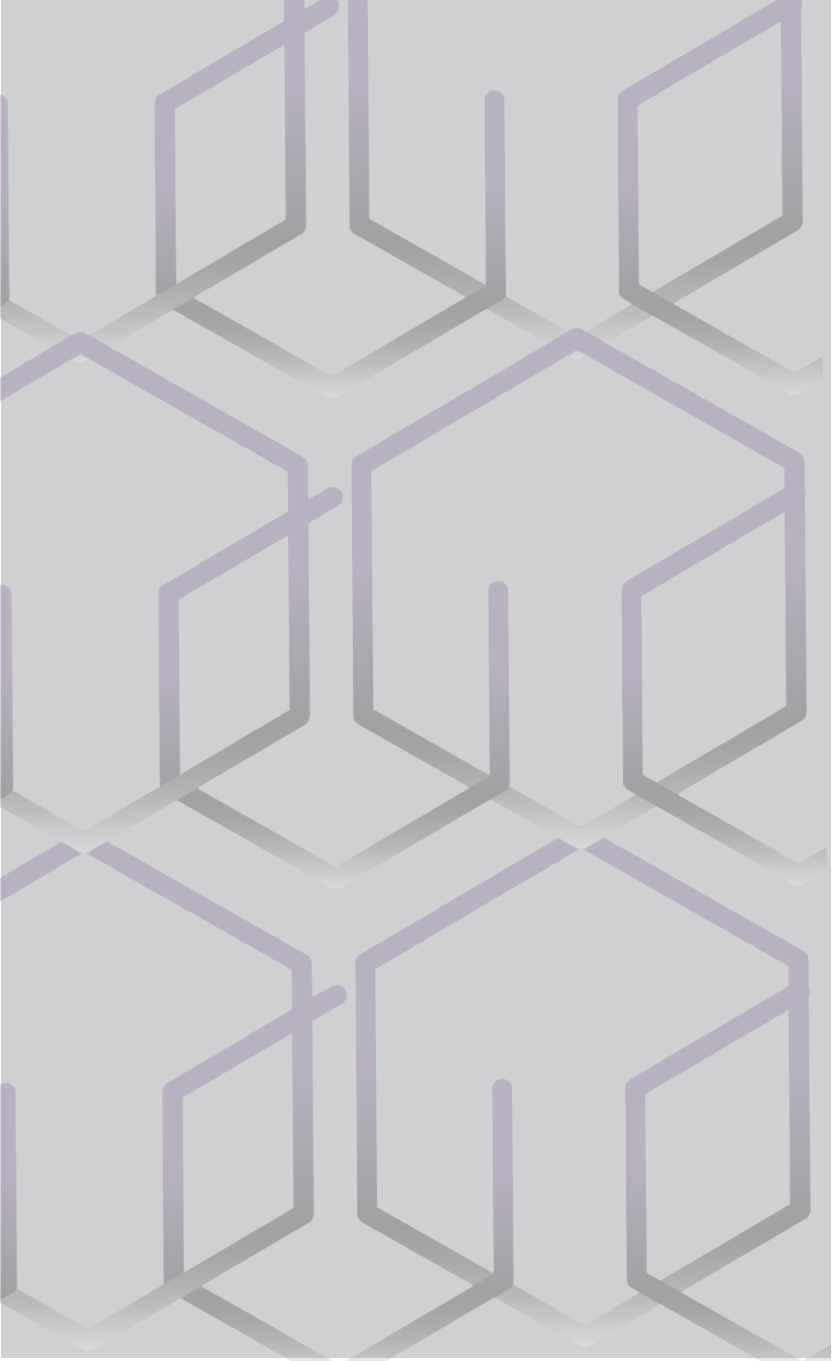

ASB SiM
ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL İNOVASYON MERKEZİ

**Sosyal
İnovasyon
Ajansı**

2025 / KONYA

İÇİNDEKİLER

Önsöz.....	1
Giriş.....	3
Bölüm 1 – SED Kapsamını Anlamak.....	5
Bölüm 2 – STK ve SED İlişkisi.....	9
Bölüm 3 – SED Yönetim Süreci: Uygulama Modeli.....	15
Aşama 1: SED Uygulaması İçin Temel Hazırlık.....	18
Aşama 2: Planlanan SED Uygulamasının Amacının ve Kapsamının Belirlenmesi.....	19
Aşama 3: Sosyal Etki Mekanizmalarının Tanımlanması.....	20
Aşama 4: Durum Tespiti Yapılması.....	21
Aşama 5: Sosyal Etki Değerlendirme Yönteminin Seçilmesi.....	22
Aşama 6: Analiz, Raporlama ve Yaygınlaştırma.....	23
Aşama 7: Öğrenme, Uyarlama ve Yeniden Tasarlama.....	24
Bölüm 4 – Uygulamaya Yönelik Stratejik Öneriler.....	25
Bölüm 5 – Etik İlkeler.....	31
Sonuç.....	39

ÖNSÖZ

Bu rehber, Türkiye’deki sivil toplum kuruluşlarının (STK) sosyal etkilerini daha iyi anlamaları, yönetmeleri ve geliştirmeleri için önemli bir araç olan Sosyal Etki Değerlendirmesi (SED) konusunda kapasitelerini güçlendirmek amacıyla hazırlanmıştır.

Sınırlı kaynaklarla önemli toplumsal sorunları çözmeyi amaçlayan STK’lar için şeffaflık ve hesap verebilirlik her zamankinden daha önemli hale gelmiştir. SED, bu ihtiyacı karşılayarak STK’ların stratejik yönetimlerini güçlendiren ve yarattıkları etkiyi paydaşlarına kanıta dayalı şekilde göstermelerine imkân sağlayan bir yaklaşımdır.

Rehber, TÜBİTAK 3005 Programı kapsamında desteklenen “Sivil Toplum Sektörü ve Toplumsal Etki: Sosyal Etki Değerlendirmede Yenilikçi Model Projesi (STS-SED No:122G207)” başlıklı projenin bir çıktısı olarak, akademik ve saha temelli kapsamlı bir araştırma sürecinin sonucunda geliştirilmiştir. Rehber, SED ile STK etkileşimi açısından Türkiye’de ilklerden biri olma niteliği taşımaktadır.

Rehber, öncelikle STK yöneticileri, çalışanları ve gönüllülerine hitap etmekle birlikte; akademisyenler, fon sağlayıcılar ve kamu kurumları gibi sivil toplum ekosisteminin diğer paydaşları için de değerli bir kaynak olmayı hedeflemektedir. “Sosyal Etki Değerlendirmesi: Temel Kavramlar ve Türkiye İçin Bir Model” kitabında kuramsal bilgilere yer verilmiştir. Buna karşılık, bu çalışmanın amacı kuramsal bir çerçeve sunmaktan ziyade, STK’ların daha etkili ve sürdürülebilir yaklaşımlar benimsemelerine yardımcı olacak pratik bir dönüşüm aracını ortaya koymaktır. Bu doğrultuda, Sosyal Etki Değerlendirmesi Rehberi kitabı hazırlanmıştır.

ASBÜ-SİM
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi
Sosyal İnovasyon Sivil Toplum Uygulama ve Araştırma Merkezi

GİRİŞ

Toplumsal sorunların çeşitlendiği ve bireylerin ihtiyaçlarının farklılaştığı günümüzde, yalnızca devlet merkezli kalkınma çabaları yeterli olmamaktadır. Üçüncü sektör olarak da adlandırılan STK'lar, bu değişen ihtiyaçlara yanıt üretmede önemli bir rol üstlenmektedir. STK'lar, sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarda yürüttükleri faaliyetlerle, toplumun farklı kesimlerine dokunmakta ve onlara anlamlı katkılar sunmaktadırlar.

Ancak, bu katkının sürdürülebilir ve ölçülebilir hale gelmesi, o faaliyetin yarattığı değişimin izlenmesiyle mümkündür. STK'ların sınırlı kaynaklarla gerçekleştirdiği çalışmaların etkili olup olmadığını anlamak, bu etkiyi kanıtlamak ve geliştirmek büyük önem taşımaktadır. Etkinlikten verimliliğe, somut faydadan uzun vadeli toplumsal dönüşüme kadar her düzeyde etkilerin değerlendirilmesi gerekmektedir.

SED, STK'ların hem iç hem de dış paydaşlara karşı hesap verebilirliğini artıran, stratejik yönetimlerini güçlendiren ve sosyal değişime dair katkılarını görünür kılan temel bir araç olarak öne çıkmaktadır. Kamuoyu, fon sağlayıcılar ve politika yapıcılar STK'lardan giderek daha fazla şeffaflık ve sonuç odaklılık beklemektedir. SED, bu beklentileri karşılamaya yönelik sistematik ve kanıta dayalı bir yöntem sunar.

SED, sadece sonuçları değil; aynı zamanda bu sonuçlara nasıl ulaşıldığını, hangi araçların ne ölçüde etkili olduğunu da ortaya koyar. Bu yönüyle, müdahalelerin sosyal, ekonomik, çevresel, kültürel, politik ve psikolojik etkilerini bütüncül biçimde analiz eder. Değişimi anlamak, ölçmek, paylaşmak ve sürekli iyileştirmek, SED'in temel ilkelerindendir.

Ne var ki, Türkiye’deki STK’ların önemli bir bölümü SED konusunda yeterli bilgiye ve uygulama kapasitesine sahip değildir. SED’in kavramsal karmaşıklığı ve yöntemsel çeşitliliği, bu konuda harekete geçmeyi zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, SED’in anlaşılır, erişilebilir ve uygulanabilir bir şekilde ele alındığı, yol gösterici bir kaynak ihtiyacı doğmuştur.

İşte bu rehber, söz konusu ihtiyacı karşılamak üzere hazırlanmıştır. Rehber, Türkiye’de faaliyet gösteren farklı ölçeklerdeki STK’ların ihtiyaçlarını gözeterek hem yeni başlayanlar hem de deneyimli kuruluşlar için pratik bilgiler içermektedir. Ayrıca, SED sürecine dâhil olmak isteyen birey ve kurumlara yol haritası sunar. Amaç, yalnızca ölçmek değil; değişimi birlikte anlamlandırmak ve daha etkili sosyal müdahalelere zemin hazırlamaktır.

BÖLÜM 1

SED Kapsamını Anlamak

SED, planlanan veya yürütülen bir müdahalenin (politika, program veya proje) toplum üzerindeki olumlu ya da olumsuz etkilerini analiz eden, izleyen ve yöneten sistematik bir süreçtir. SED sürecinin temelini bazı anahtar kavramlar oluşturur. Bu kavramları ve aralarındaki ilişkiyi doğru anlamak, etkiyi değerlendirme açısından kritik öneme sahiptir.

SED süreci, bir müdahalenin etkilerini nedensel bağlamda değerlendirebilmek için bazı temel kavramlara dayanır. SED konusunda Türkçe kaynaklar sınırlı ve bu nedenle yabancı kaynaklara başvuru ihtiyacı yüksek olduğundan aşağıda söz konusu kavramların İngilizce karşılıkları da sunulmuştur.

Müdahale (Intervention): Sosyal etkisi merak edilen politika, program veya projelerin ortak adıdır.

Girdi (Input): Müdahalenin hayata geçebilmesi için kullanılan kaynaklardır (bütçe, insan gücü, malzeme, zaman vb.). Girdiler tek başına etki yaratmaz, sadece zemini hazırlar.

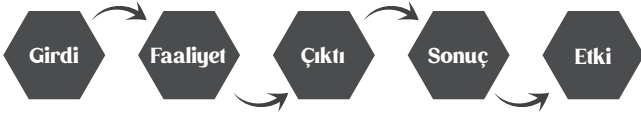
Faaliyet (Activity): Girdilerin kullanılarak gerçekleştirildiği eylemlerdir. Örneğin eğitim düzenlemek, anket yapmak gibi.

Çıktı (Output): Faaliyetlerin ardından elde edilen kısa vadeli, ölçülebilir sonuçlardır. Örneğin eğitime katılan kişi sayısı gibi.

Sonuç (Outcome): Çıktıların hedef kitle üzerindeki davranışsal, bilişsel ya da sosyal etkileridir. Sonuçlar orta vadede gözlemlenir. Örneğin, proje kapsamında aldığı eğitim sayesinde iş bulan kişiler gibi.

Etki (Impact): Sonuçların birikimiyle ortaya çıkan uzun vadeli, kalıcı toplumsal değişimlerdir. Örneğin, yukarıda bahsi geçen sonucun uzun vadede yarattığı bölgesel ekonomik refah artışı gibi.

Bu kavramlar arasındaki ilişki genellikle şu akışla ifade edilir:

Yukarıdakilerle birlikte, SED sürecine ilişkin olarak bilinmesi gereken bazı ek kavramlar şunlardır:

Paydaş (Stakeholder): Müdahaleden etkilenen veya müdahaleye etki eden kişi, grup ya da kurumlardır.

Hedef Kitle (Target Audience): Müdahalenin doğrudan ulaşmayı amaçladığı gruptur.

Bu kavramlar, hem kuramsal çerçevenin hem de uygulama stratejisinin temelini oluşturur. Dolayısıyla SED sürecine başlamadan önce bu yapı taşlarının net biçimde anlaşılması önemlidir.

BÖLÜM 2

STK-SED İlişkisi

SED, STK'lar için hem bir değerlendirme hem de stratejik yönetim aracıdır. Bu bakımdan, STK'lara sağladığı başlıca faydalar şunlardır:

Etkin Kaynak Kullanımı: SED, hangi programların daha etkili olduğunun belirlenmesine, sınırlı kaynakların daha verimli kullanılmasına ve israfın önlenmesine katkı sağlar.

Hesap Verebilirlik ve Şeffaflık: Elde edilen bulgular, politika yapım süreçlerine katkı sağlayacak somut veriler sunarak kurumların karar alma mekanizmalarındaki etkisini artırır.

Savunuculuk Kapasitesinin Artması: Elde edilen bulgular, politika yapıcılara sunulabilecek somut veriler sağlayarak savunuculuk faaliyetlerini güçlendirir.

Stratejik Yönetim: SED, STK'ların güçlü ve zayıf yönlerini belirlemelerine, faaliyetlerini iyileştirmelerine ve uzun vadeli hedeflerine yönelik daha bilinçli stratejiler geliştirmelerine olanak tanır.

Ancak, STK'lar, SED uygulamaları sırasında çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır:

- SED konusunda yeterli bilgi, deneyim ve farkındalık eksikliği,
- Süreç için gerekli finansal kaynak ve zaman sınırlılığı,
- Veri toplama ve analiz yöntemlerine aşina olmama,
- Müdahale öncesine ait temel verilerin bulunmaması,
- SED alanında uzman insan kaynağının yetersizliği,
- Kurumsal şeffaflık ve açıklık kültürünün sınırlı olması,
- Mikro ölçekli, gönüllülük esaslı çalışan STK yapıları.

Bu güçlükler, SED'in STK'lar tarafından benimsenmesini ve uygulanmasını sınırlamakta, etki odaklı çalışmanın sürdürülebilirliğini riske atmaktadır. Bu nedenle rehberin devamında, bu güçlüklerin nasıl aşılabileceğine dair stratejik yönlendirmelere yer verilecektir.

Türkiye'de sivil toplum sektörü, özellikle son yirmi yılda toplumsal kalkınma süreçlerinde giderek daha etkin bir rol oynamaktadır. Bu rolün artmasıyla birlikte, STK'ların yalnızca faaliyetlerini değil, aynı zamanda bu faaliyetlerin toplumsal etkilerini de anlamaya ve göstermeye yönelik bir ihtiyaç doğmuştur.

2000’li yıllardan itibaren Avrupa Birliği (AB) ile uyum süreci ve uluslararası fonların yaygınlaşması, etki değerlendirilmesi kavramının daha fazla önem kazanmasını sağlamıştır. Başlangıçta daha çok çevresel etki değerlendirmeleriyle sınırlı olan uygulamalar, zamanla sosyal, ekonomik ve kültürel etkileri de içerecek şekilde genişlemiştir.

Türkiye’de SED’i doğrudan düzenleyen bağımsız bir mevzuat henüz bulunmamaktadır. Ancak 11. ve 12. Kalkınma Planları başta olmak üzere bazı politika belgelerinde sosyal girişimciliğin desteklenmesi ve STK’ların karar alma süreçlerine daha fazla dâhil edilmesi ile birlikte sosyal etki ölçümüne ilişkin hedefler yer almaktadır.

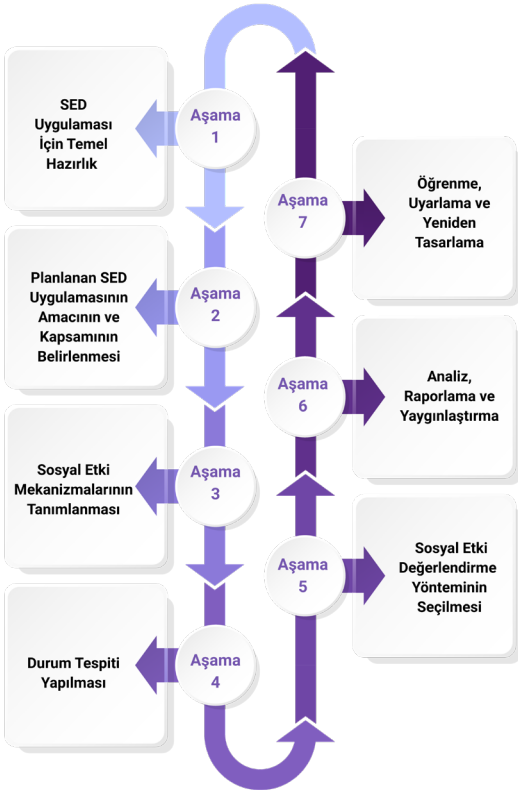
Bununla birlikte, yöntemsel standartlar ve yasal altyapının eksikliği, SED uygulamalarının yaygınlaşmasını ve kurumsallaşmasını zorlaştırmaktadır. Mevzuattaki bu boşluk, uygulayıcılar açısından belirsizlik yaratmakta; sürecin sistematik ve sürdürülebilir bir şekilde yürütülmesini güçleştirmektedir.

BÖLÜM 3

SED Yönetim Süreci: Uygulama Modeli

Bu bölümde sunulan model, Türkiye'deki STK'ların uygulayabileceği yedi aşamalı bir SED yol haritası içermektedir. Model, SED'i tek seferlik bir değerlendirme değil, öğrenmeye ve iyileştirmeye dayalı döngüsel bir süreç olarak ele alır. Her aşama, bir sonraki adım için zemin oluşturduğu gibi önceki aşamaların yeniden ele alınması için de girdiler sunar.

Aşama 1: SED Uygulaması İçin Temel Hazırlık

Amaç: Kurum içinde SED'e dair genel bilgi birikimi ve anlayışı oluşturmak.

Temel Eylemler:

SED ile ilgili temel kavramları ve ulusal/uluslararası literatürü inceleyin.

Kalkınma planları, mevzuat ve ilgili politika belgelerini gözden geçirin.

Başarılı SED uygulamalarını ve rapor örneklerini analiz edin.

Veri toplama ve analiz yöntemleri hakkında eğitim alın veya danışmanlık desteği düşünün.

Kurumun kaynaklarını (zaman, bütçe, insan kaynağı) değerlendirerek gerçekçi bir planlama yapın.

Aşama 2: Planlanan SED Uygulamasının Amacının ve Kapsamının Belirlenmesi

Amaç: Değerlendirmenin neden ve hangi sınırlar içinde gerçekleşeceğini belirlemek.

Temel Eylemler:

Değerlendirmenin temel amacını netleştirin.

Değerlendirilecek proje, eylem, zaman dilimi ve coğrafi kapsamı belirleyin.

Projeden etkilenen veya projeyi etkileyen tüm paydaşları belirleyin.

Anahtar soruları, iş-zaman çizelgesini ve bütçeyi içeren bir taslak plan hazırlayın.

Aşama 3: Sosyal Etki Mekanizmalarının Tanımlanması

Aşama 3: Sosyal Etki Mekanizmalarının Tanımlanması

Temel Eylemler:

Girdi → Faaliyet → Çıktı → Sonuç → Sosyal Etki zincirini oluşturun.

Ulaşmak istediğiniz etkiyi spesifik, ölçülebilir, ulaşılabilir ve zaman sınırlı hedeflere bölün.

Bu hedeflere ulaşıp ulaşılmadığını gösterecek nitel ve nicel göstergeler tanımlayın.

Aşama 4: Durum Tespiti Yapılması

Amaç: Müdahale öncesi durumu tespit ederek değişimi göstermekte yararlanılacak bir referans noktası oluşturmak.

Temel Eylemler:

Nitel ve nicel göstergelerinizi kullanarak müdahale başlamadan önceki mevcut durumu detaylı biçimde analiz edin ve kayda geçirin.

Aşama 5: Sosyal Etki Değerlendirme Yönteminin Seçilmesi

Amaç: Amaçlanan veya beklenmedik sosyal etkilerin gerçekleşip gerçekleşmediğine dair geçerliliği yüksek, yanlışlık riski düşük çıkarımlar yapmaya elverişli yöntemleri belirlemek.

Temel Eylemler:

Örnekleme yöntemini seçin (rassal, kolayda, kartopu vb.).

Veri toplama araçlarını geliştirin (anket, görüşme, gözlem vb.) ve test edin.

Etik kurallara uygunluk sağlayın (bilgilendirilmiş onam, veri güvenliği vb.).

Araştırma tasarımını belirleyin (deneysel, yarı-deneysel, deneysel olmayan).

Yöntemsel tercihlerin uygulanabilirliklerini ve kısıtlarını topluca değerlendirin.

Aşama 6: Analiz, Raporlama ve Yaygınlaştırma

Amaç: Belirlenen yöntemleri uygulayarak geçerliliği yüksek bulgular elde etmek, bunları faydalı bilgilere dönüştürmek ve paylaşmak.

Temel Eylemler:

Nicel verileri istatistiksel analizlerle, nitel verileri ise tematik analizle, içerik analiziyle veya söylem analiziyle değerlendirin.

Bulguları yorumlayın ve sınırlılıkları dürüstçe ifade edin.

Sonuçları çizim ve çizelgelerle desteklenmiş biçimde raporlayın.

Raporu web, sosyal medya ve toplantılar aracılığıyla paylaşın.

Paydaşlardan geri bildirim toplayın ve gerektiğinde yöntemi, analizleri ve raporu güncellemek için hazırlık yapın.

Aşama 7: Öğrenme, Uyarlama ve Yeniden Tasarlama

Amaç: Değerlendirme sonuçlarını kullanarak müdahale ve SED sürecini geliştirmek.

Temel Eylemler:

Paydaş geri bildirimlerini analiz edin.

Nelerin iyi çalıştığını ve nelerin geliştirilebileceğini değerlendirin.

Gelecekteki projeler ve SED uygulamaları için stratejileri güncelleyin.

Süreci iyileştirmek için elde edilen dersleri kurumsal hafızaya kaydedin.

Bu yedi aşama, STK'ların SED uygulamalarını sistemli biçimde gerçekleştirebilmeleri için yol gösterici bir çerçeve ve sunmaktadır. Her adım, uygulayıcıların kapasitesine ve koşullarına göre uyarlanabilir niteliktedir. Öte yandan, uygulama aynı zamanda öğrenmeyle sonuçlanacağından, her yeni SED girişiminde standardın öncekine kıyasla daha yüksek tutulması beklenir.

BÖLÜM 4

Uygulamaya Yönelik Stratejik Öneriler

SED sürecini başlatmak ve sürdürülebilir kılmak isteyen STK'lar için yalnızca teknik bilgi değil, aynı zamanda stratejik yönlendirmeler de kritik önemdedir. Bu bölümde, uygulayıcıların karşılaşabileceği zorluklara karşı önerilen stratejik adımlara yer verilmektedir.

SED sürecinin başarısı, yalnızca teknik uzmanlığa değil, aynı zamanda yönetim düzeyinde sahiplenmeye bağlıdır. Yönetim kadrosunun sürece aktif olarak katılımı, kaynak tahsisi ve yön gösterici tutumu belirleyici olacaktır.

Yönetim kurulu ve üst düzey yöneticilerle SED'in önemi üzerine bilgilendirme toplantıları yapın.

SED'i kurumun stratejik planlarına ve performans değerlendirme sistemlerine entegre edin.

SED'in tek seferlik bir faaliyet değil, sürekli öğrenme ve gelişime açık bir döngü olduğu unutulmamalıdır. Kurum kültürüne yerleşebilmesi için yapısal önlemler alınmalıdır.

SED'e ilişkin görev ve sorumlulukları tanımlayan iç yönergeler hazırlayın.

Süreçleri belgeleyen standart formlar ve rehberler geliştirin.

Değerlendirme sonuçlarını kurum içi karar süreçlerinde düzenli olarak kullanın.

Tüm süreci bir anda uygulamak yerine, STK'nın mevcut kapasitesine uygun adımlarla başlamak daha sürdürülebilir sonuçlar verecektir.

Küçük ölçekli pilot değerlendirmelerle başlayın.

Personelin veri toplama, analiz ve raporlama becerilerini artırmaya yönelik eğitimler planlayın.

Gerekirse üniversitelerden veya uzman kuruluşlardan danışmanlık desteği alın.

SED yalnızca kurum içi bir süreç değil, aynı zamanda dış paydaşlarla iletişimi ve iş birliğini de güçlendiren bir araçtır.

Etki alanınızda bulunan paydaşları haritalandırın ve sürece katılım yollarını planlayın.

Değerlendirme sürecinde katılımcı yöntemlere (ör. odak grup görüşmeleri, ortak veri üretme ve analizi) yer verin.

Bulguları şeffaf biçimde paylaşarak karşılıklı güveni pekiştirin.

SED'in başarısı, yalnızca teknik süreçlere değil, aynı zamanda etkileri düşünme ve ölçme yaklaşımının kurum geneline yayılmasına bağlıdır.

Etkiyi ölçmenin yanı sıra "etki yaratma" konusunda kurum içi farkındalık oturumları düzenleyin.

Proje geliştirme aşamalarında, beklenen çıktılar kadar beklenen etkilerin de tanımlanmasını zorunlu hale getirin.

Bu stratejik öneriler, SED'in kurum içinde sürdürülebilir ve etkili bir şekilde uygulanmasını desteklemek için yol gösterici niteliğindedir. Rehberin son bölümünde, bu süreci hayata geçirirken dikkat edilmesi gereken etik ilkeler ele alınacaktır.

BÖLÜM 5

Etik İlkeler

SED, paydaşların "yaşamını ve çevreyi" etkileyen kararlar için bilgi üretir. Bu nedenle SED sürecinde etik ilkelere uy-
mak hem araştırmanın güvenilirliğini hem de elde edilen
bulguların ve bunlara dayalı önerilerin meşruiyetini sağlar.
Aşağıdaki etik ilkeler, SED uygulamalarında rehber alın-
malıdır.

Katılımcıların Haklarına Saygı

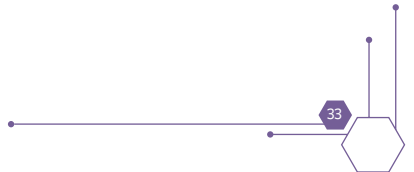
Araştırma sürecinde tüm bireylerin onuruna, haklarına ve
kültürel değerlerine saygı gösterilir. Her türlü veri toplama
faaliyetinde gönüllülük esası geçerlidir; katılımcılar bilgi-
lendirilmiş onam temelinde sürece dâhil edilir.

Gizlilik ve Veri Koruma

Toplanan tüm veriler, yalnızca belirtilen amaçlar için kul-
lanılır ve yetkisiz erişime karşı korunur. Kişisel verilerin
anonimleştirilmesi ve yasal veri koruma standartlarına
uyulması esastır.

Tarafsızlık ve Şeffaflık

Bulguların sunumunda ve yorumlanmasında nesnellik ko-
runur. Araştırma sonuçları, proje sahipleri veya başka pay-
daşların çıkarları doğrultusunda çarpıtılmaz. Sürecin her
aşaması, ilgili paydaşlara anlaşılır biçimde aktarılır.

Adalet ve Eşitlik

SED sürecinde hiçbir grup, topluluk veya birey cinsiyet, yaş, engellilik durumu, etnik köken, inanç veya sosyo-ekonomik statü nedeniyle ayrımcılığa uğramaz. Kararların etkilerinin, özellikle kırılgan gruplar açısından adil bir şekilde değerlendirilmesi sağlanır.

Zarar Vermeme İlkesi

Araştırma faaliyetleri, doğrudan ya da dolaylı biçimde bireylere veya topluluklara fiziksel, psikolojik, sosyal ya da ekonomik zarar verecek yöntemlerden kaçınır. Bulguların kullanımında da olası zararlar önceden değerlendirilir.

Yerel Kültüre ve Bağlama Duyarlılık

Çalışma yürütülen toplulukların değerleri, gelenekleri ve sosyal normları dikkate alınır. SED süreci, yerel bilgi ve deneyimlerden beslenerek tasarlanır.

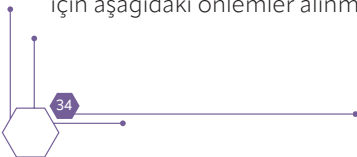
Hesap Verebilirlik

SED uygulayıcıları, hem işveren kuruma hem de etkilenen topluluklara karşı sorumludur. Yöntem seçiminden raporlama biçimine kadar tüm kararların gerekçeleri şeffaf biçimde açıklanır.

Sürdürülebilirlik Odaklılık

SED, yalnızca kısa vadeli etkileri değil, uzun vadeli sosyal, çevresel ve ekonomik sonuçları da dikkate alır. Bulguların, karar alma süreçlerinde sürdürülebilir çözümler üretmeye hizmet etmesi hedeflenir.

SED süreçlerinde yukarıda listelenen etik ilkelerin yalnızca bir kural listesi olarak kalmaması, uygulamaya yansımaları için aşağıdaki önlemler alınmalıdır:

Etik Çerçeve ve Kodların Belirlenmesi

Proje başlamadan önce, SED sürecinde izlenecek etik çerçeve yazılı olarak hazırlanmalı ve tüm ekip üyeleriyle paylaşılmalıdır. Ulusal ve uluslararası etik standartlar (ör. Helsinki Bildirgesi, OECD yönergeleri) dikkate alınmalıdır.

Etik Eğitim ve Farkındalık

SED ekibine, saha araştırmaları öncesinde etik ilkelere ve olası ihlallere ilişkin kısa bir eğitim verilmelidir. Bu eğitim, özellikle saha çalışanlarının zor durumlarda nasıl hareket edeceğini netleştirmelidir.

Bilgilendirilmiş Onam Süreci

Katılımcılara veri toplamadan önce araştırmanın amacı, kullanılacak yöntemler, verilerin nasıl işleneceği ve olası riskler açık ve anlaşılır bir şekilde anlatılmalı; katılımcının gönüllü onayı alınmalıdır.

Anonimlik ve Veri Güvenliği Protokolleri

Kişisel verilerin gizliliği için teknik ve idari önlemler alınmalıdır. Veriler şifrelenmeli, erişim yetkileri sınırlandırılmalı ve gerektiğinde anonimleştirme yöntemleri kullanılmalıdır.

Bağımsız Etik Denetim

Proje sürecinde, özellikle yüksek hassasiyet taşıyan çalışmalarda, bağımsız bir etik gözlemci veya etik kurul tarafından periyodik değerlendirme yapılmalıdır.

Çıkar Çatışmalarının Yönetimi

SED ekibinin proje paydaşlarıyla çıkar ilişkisi varsa bu durum baştan açıkça beyan edilmeli ve gerekirse ilgili kişi değerlendirme sürecinden çekilmelidir.

Şikâyet ve Geri Bildirim Mekanizması

Katılımcıların, proje süresince veya sonrasında etik ihlal şüphesi bildirebileceği güvenli ve erişilebilir bir iletişim kanalı oluşturulmalıdır.

Saha Çalışmalarında Güvenlik ve Saygı

Araştırmacılar, saha ziyaretlerinde saygılı bir dil ve davranış sergilemelidir.

SONUÇ

Türkiye’de SED uygulamaları, son yıllarda hem kamu hem de sivil toplum alanında giderek daha fazla önem kazanmaktadır. Ancak bu alanda standartların, etik ilkelerin ve metodolojik kapasitenin gelişmesi hâlâ kritik bir ihtiyaçtır.

Bu rehber, Türkiye’de faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların SED süreçlerini daha sistematik, şeffaf ve güvenilir biçimde yürütmelerine katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Etik ilkelere bağlılık, paydaş katılımının güçlendirilmesi ve veriye dayalı karar alma kültürünün yerleşmesi, yalnızca müdahalelerin başarısını değil, uzun vadede toplumsal faydanın sürdürülebilirliğini de artıracaktır.

SED’in kurumsallaşması, Türkiye’nin sosyal politika hedeflerine, kalkınma planlarına ve uluslararası sürdürülebilirlik taahhütlerine uyum sağlamasında stratejik bir araç olacaktır. Bu nedenle, her düzeyde aktörün SED’i yalnızca bir ölçüm aracı değil, toplumsal değişim için bir öğrenme ve gelişim süreci olarak benimsemesi gerekmektedir.

#rehber

ISBN: 978-605-389-778-1

Atölye Kitabı:

Sosyal Etki Değerlendirmesi Rehberi

**Sosyal
inovasyon
Ajansı**